

EUR-40 Karjalainen Keijo

09.03.2018
JULKINEN

Asia

Länsi-Balkan

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Länsi-Balkan on kuluvana keväänä näkyvästi EU:n agendalla ja keskeinen prioriteetti tämänhetkiselle neuvoston puheenjohtajamaa Bulgarialle ja seuraaville puheenjohtajamaille. Länsi-Balkan on myös yksi KE Mogherinin viidestä prioriteetista.

Komissio antoi 6.2.2018 Länsi-Balkania koskevan tiedonannon ”*Uskottavat jäsenyyss näkymät ja EU:n vahvempi sitoutuminen Länsi-Balkanin maihin*” (jatkossa Länsi-Balkan-strategia). Strategian taustalla on komission puheenjohtaja Junckerin syksyinen Euroopan unioniin tilaa käsitellyt puhe ja siihen liittyvä aiekirje, jossa todettiin, että komissio antaa strategian Serbian ja Montenegron EU-jäsenyyden vauhdittamiseksi osana vuoteen 2025 ulottuvaa laajempaa, unionin lujittamiseen tähtäävää strategiaa.

Komissio julkaisee 17.4.2018 vuotuisen laajentumispakettinsa, joka sisältää yleisen osuuden ja maakohtaiset raportit Montenegrosta, Serbiasta, Makedoniasta, Albaniasta, Bosnia-Hertsegovinasta, Kosovosta ja Turkista. Yleisten asioiden neuvoston on tarkoitus hyväksyä laajentumispakettia koskevat päätelmät kesäkuussa 2018.

Sofiassa järjestetään 17.5.2018 EU:n ja Länsi-Balkanin maiden huippukokous. Huippukokouksen päätavoitteiksi on hahmoteltu alueen eurooppalaisen perspektiivin vahvistaminen, yhteyksien kehittäminen ja EU:n ja Länsi-Balkanin turvallisuusyhteistyön tehostaminen. Maaliskuun Eurooppa-neuvostossa on tarkoitus hyväksyä huippukokouksen valmistelua ohjaavat päätelmät.

Suomen kanta

- *EU:n tulee jatkaa aktiivista Länsi-Balkan-politiikkaansa. Jokaisella Länsi-Balkanin maalla on EU-jäsenyysspektiivi. EU:n tulee pitää kiinni tästä sitoumuksesta ja Länsi-Balkanin maiden tulee pitää kiinni jäsenyysspektiivin tuomista velvoitteista.*
- *Kukin jäsenyyssprosessissa oleva Länsi-Balkanin maa etenee omien meriittiensä perusteella. Jokaista maata tulee arvioida sen oman edistymisen perusteella ja jokaisen EU-lähentymisessä tulee edetä sitä mukaa, kun lähentymiselle asetetut ehdot täyttyvät.*
- *Länsi-Balkan-strategia on eteenpäin katsova ja se antaa vahvan viestin siitä, että laajentuminen Länsi-Balkanille on EU:n omassa intressissä ja toisaalta selkeät viestit alueen maille siitä, että niiden on nopeutettava uudistustahtiaan.*

- *Kuten strategia toteaa, jäsenyyuskriteerien täyttyminen edellyttää Länsi-Balkanin mailta kattavia ja uskottavia uudistuksia ennen kaikkea oikeusvaltiokysymyksissä, talouden kilpailukyyn kehittämisessä ja alueellisessa yhteistyössä ja sovinnonteossa.*
- *EU:n puolelta asetetut tavoiteaikataulut voidaan tulkita virheellisesti lupaukseksi jäsenyyden toteutumisesta tietyssä vuonna, mikä voi vähentää uudistusmotivaatiota. Tulee korostaa, että jäsenyyden toteutuminen riippuu pelkästään jäsenyyuskriteerien täyttämistä eikä yhdellekään hakijamaalle luvata jäsenyyttä automaattisesti.*
- *Alueellinen yhteistyö ja hyvät naapuruussuhteet kuuluvat Länsi-Balkanin maiden EU-lähentymisen velvoitteisiin. Kahdenväliset kiistakysymykset tulee ratkaista jäsenyyden prosessin ulkopuolella ja ennen jäsenyyden toteutumista. Serbian ja Kosovon tulee normalisoida suhteensa velvoitteensa mukaisesti.*
- *EU:n tulee panostaa strategiseen viestintään Länsi-Balkanilla. Länsi-Balkanin maiden hallitusten tulee viestiä EU-jäsenyyden vaatimuksista ja sen tarjoamista mahdollisuuksista avoimesti.*
- *Jäsenyyden prosessissa olevien maiden tulee yhdenmukaistaa ulkopoliittikkansa EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan mukaiseksi hyvissä ajoin ennen jäsenyyden neuvotteluiden päättymistä ja yhdenmukaistamisessa on osoitettava nopeaa edistymistä heti jäsenyyden prosessin alussa.*
- *Yhteyksien kehittäminen ja turvallisuusyhteistyön kehittäminen ovat tärkeitä EU:n ja Länsi-Balkanin maiden yhteistyöaloja. Länsi-Balkanin maiden turvallisuudella on suora vaikutus EU:n sisäiseen turvallisuuteen. Poliisi-, rajavalvonta- ja maahanmuuttoyhteistyön kehittäminen eri toimijoiden kanssa, niin strategisella kuin operatiivisella tasolla, onkin yksi EU:n ja Länsi-Balkanin maiden tärkeimmistä yhteistyösektoreista. Yhteyksien kehittäminen ja turvallisuusyhteistyö hyödyntää myös EU:ta ja auttaa kehittämään Länsi-Balkanin yhteiskuntia ja valmistaa osaltaan niitä EU-jäsenyyteen.*

Pääasiallinen sisältö

Kaikille Länsi-Balkanin maille on annettu EU-jäsenyysspektri vuodelta 2003 Thessalonikin huippukokouksen yhteydessä. Länsi-Balkanin maista Slovenia ja Kroatia ovat EU:n jäsenvaltioita. Jäsenyyden neuvotteluita käydään Montenegro (jäsenyyden neuvotteluissa avattu 30/35 neuvottelulukua) ja Serbian (jäsenyyden neuvotteluissa avattu 10/35 neuvottelulukua) kanssa. Albania ja Makedonia ovat jäsenhahdokasmaita. Bosnia-Hertsegovina ja Kosovo ovat potentiaalisia jäsenhahdokasmaita. Viisi EU:n jäsenvaltiota (CY, GR, ES, SK, RO) ei ole tunnustanut Kosovoa itsenäisenä valtiona.

Jotta eurooppalainen maa voi liittyä EU:hun, sen tulee täyttää niin sanotut Kööpenhaminan kriteerit. Kriteerien mukaan liittyvällä maalla tulee olla vakaat toimielimet, toimiva markkinatalous ja edellytykset selviytyä kilpailun ja markkinavoimien paineista ja kyky suoriutua jäsenyyden mukanaan tuomista velvoitteista. Länsi-Balkanin maille on Jugoslavian hajoamissotien vuoksi määritelty seuraavat lisävaatimukset: hyvät naapuruussuhteet, täysi yhteistyö kansainvälisen entisen Jugoslavian sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa ja aktiivinen osallistuminen alueelliseen yhteistyöhön.

Komission Länsi-Balkan-strategian päälinjaukset

Strategiassa todetaan, että vahva ja omiin ansioihin perustuva Länsi-Balkanin EU-jäsenyysspektri on hyödyksi EU:lle itselleen poliittisesti, taloudellisesti ja turvallisuussyistä.

Komission mukaan jokaisen Länsi-Balkanin maan on mahdollista edetä EU-lähentymisessään lähivuosina omien ansioidensa perusteella. Montenegro ja Serbia nostetaan esiin jäsenyysneuvotteluja jo käyvinä maina ja todetaan, että parhaan tapauksen skenaariossa niiden jäsenyys voisi toteutua vuoden 2025 näkymällä. Strategia korostaa, että kummankaan maan jäsenyys ei toteudu automaattisesti vuoteen 2025 mennessä, vaan edistyminen riippuu täysin ehtojen täyttämisestä. Serbian kohdalla korostetaan, että Serbian ja Kosovon tulee normalisoida suhteensa kokonaisvaltaisella ja oikeudellisesti sitovalla sopimuksella, jotta ne voivat edetä EU-lähentymisessään.

Komissio toteaa, että se on valmis suosittelemaan lähivuosina neuvotteluiden aloittamista Albanian ja Makedonian kanssa avaamiselle asetettujen ehtojen täytyttyä. Bosnia-Hertsegovina voi saada jäsenehdokasmaan aseman, jos maa on edistynyt riittävästi. Kosovon on mahdollista edetä eurooppalaisella tiellään.

Strategiassa korostetaan, että jäsenyyskriteerien täytyminen edellyttää Länsi-Balkanin mailta kattavia ja uskottavia uudistuksia ennen kaikkea seuraavilla aloilla:

1. Oikeusvaltiokysymykset. Oikeuslaitoksen uudistuksissa, korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa ja julkishallinnon uudistamisessa on saatava aikaan todellisia tuloksia ja demokraattisten instituutioiden toimintaa on tehostettava merkittävästi.
2. Talouden kilpailukyvyyn kehittäminen. Talouden uudistamista on jatkettava puuttumalla määrätietoisesti rakenteellisiin heikkouksiin, heikkoon kilpailukykyyn ja korkeaan työttömyyteen.
3. Alueellinen yhteistyö ja sovinnonteko. Jokaisen alueen maan on sitouduttava sanoin ja teoin sovinnontekoon ja avointen kysymysten, etenkin rajakiistojen, ratkaisemiseen ennen unioniin liittymistä.

Komissio toteaa, että EU:n tulee varmistaa, että se on instituutioidensa toimivuuden puolesta valmis uusien jäsenmaiden tuloon. Institutionaalisten muutosten osalta komissio viittaa myöhemmin tänä vuonna tulossa oleviin ehdotuksiinsa määräenemmistö päätöksenteon alan kasvattamisesta ja oikeusvaltioperiaatteiden täytäntöönpanoa koskevasta mekanismista. Lisäksi todetaan, että tarvitaan erityisjärjestelyjä sen varmistamiseksi, etteivät tulevat uudet jäsenvaltiot estä muiden Länsi-Balkanin maiden liittymistä. Komissio tulee tekemään arviot siitä, miten uusien jäsenmaiden liittyminen tulee vaikuttamaan keskeisillä politiikka-aloilla.

Komissio korostaa, että Länsi-Balkanin maiden hallituksilla on päävastuu viestiä kansalaisille ja liike-elämälle jäsenyyden tuomista mahdollisuuksista ja haasteista. Komissio aikoo tehostaa omaa laajentumista koskevaa strategista viestintäänsä sekä Länsi-Balkanilla että EU:ssa.

Komission aloitekokonaisuudet Länsi-Balkanin uudistusten tukemiseksi

Länsi-Balkan-strategian mukaan komissio tulee esittämään vuosille 2018–2020 seuraavat kuusi aloitekokonaisuutta (joihin sisältyy yhteensä 57 aloitetta), joilla EU voi tukea uudistuksia Länsi-Balkanin maissa:

1. Oikeusvaltioperiaatteen lujittaminen
2. Yhteistyön vahvistaminen turvallisuus- ja muuttoliikekysymyksissä,
3. Sosioekonomisen kehityksen tukeminen,
4. Liikenteeseen ja energiaan liittyvien yhteyksien kehittäminen,
5. Länsi-Balkanin digitaalinen agenda,
6. Sovinnonteon ja hyvien naapuruussuhteiden tukeminen

Oikeusvaltioperiaatteen lujittamisessa keskeisiä toimia ovat mm. Montenegron ja Serbian jäsenyysneuvotteluihin kehitettyjen neuvotteluvälineiden ulottaminen muihin alueen maihin, mukaan lukien asiantuntijavierailut. Lisäksi todetaan, että Montenegron ja Serbian neuvotteluissa tulisi neuvottelukehysten mukaisesti edellyttää aiempaa vahvemmin edistymistä oikeusvaltiosektorin uudistuksissa.

Turvallisuus- ja muuttoliikennekysymyksissä komissio nostaa esiin yhteistyön vahvistamisen järjestäytyneen rikollisuuden, terrorismin ja väkivaltaisten ääriliikkeiden torjunnan sekä rajaturvallisuuden ja muuttoliikkeen hallinnan alalla.

Sosioekonomisen kehityksen tukemiseen sisältyy mm. Länsi-Balkanin investointikehyksen laajentaminen, takauksien myöntämisen merkittävä lisääminen yksityisten sijoitusten houkuttelemiseksi, startup- ja pk-yritysten tukeminen ja kaupankäynnin entistä laajempi helpottaminen. Lisäksi todetaan, että Erasmus+ -ohjelman rahoitus kaksinkertaistetaan.

Liikenteeseen ja energiaan liittyvien yhteyksien kehittäminen todetaan tärkeäksi sekä Länsi-Balkanin alueen sisällä että sen ja EU:n välillä. Keinoiksi mainitaan mm. tuki investoinneille ja Verkkojen Eurooppa -välineen tehokkaampi hyödyntäminen Länsi-Balkanilla. Komissio toteaa, että EU:n energiaunioni tulisi laajentaa kattamaan myös Länsi-Balkanin maat.

Länsi-Balkanin digitaaliagendaan sisältyy tiekartta verkkovierailumaksujen alentamiseksi, ja lisäksi komissio nostaa esiin mm. tuen laajakaistan käyttöönotolle ja sähköisen hallinnon, sähköisen hankintamenettelyn ja sähköisen terveydenhuollon sekä digiosaamisen kehittämisen.

Sovinnonteko ja hyvät naapuruussuhteet ovat komission mukaan ennen kaikkea alueen maiden vastuulla. Komissio tukee tätä erilaisten välineiden avulla ja erityistä huomiota tulee kiinnittää nuoriin.

Kansallinen valmistelu

Ulkosuhdejaosto 14.3.2018
EU-ministerivaliokunta 16.3.2018

Asiakirjat

COM (2018) 65 final

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Keijo Karjalainen, UM/EUR-40, keijo.karjalainen@formin.fi, 0295 352 030

EUTORI-tunnus

Liitteet

Viite